

LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Didžioji g. 17/1, LT-01128 Vilnius tel. (8 5) 231 4139, faks. (8 5) 279 1033, el. p. centras@genocid.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191428780

Gerb. Vyteniui Aleksandraičiui
trenerisvytenis@gmail.com

2021-11- Nr. 55R-
Į 2021-10-06

DĖL LEITENANTO JUOZO KRIŠTAPONIO (KRIŠTAPONIO)

Pranešame, kad iš Jūsų esame gavę elektroniniu paštu atsiųstą prašymą ištirti dėl Ukmergės savivaldybės ir Didvyrio Juozo Krištaponio galimai pastovaus šmeižimo, taip pat Jūsų tekstą „Ar ne falsifikacijų pasekmė, kai Didvyris J. Krištaponis, sūnus Jono ir 2/12 batalione minimas J. Krištaponis, sūnus Karolio, yra skirtingi asmenys?“. Tiek prašyme, tiek šiame tekste įrodinėjate, kad buvęs Lietuvos karininkas, Vyčio apygardos partizanų vadas Juozas Krištaponis (1912 m. kovo 1 d. Užulėnyje, Taujėnų valsčius, Ukmergės apskritis – 1945 m. sausio 12 d. Lėno miške, Taujėnų valsčius) nėra vokiečių okupacijos laikotarpiu (1941-1944 m) Lietuvoje tarnavęs lietuvių 2(12) savisaugos batalione, kuris 1941 m. spalio 6 d. išvyko į Baltarusiją ir ten dalyvavo masinėse žydų, kitų asmenų grupių žudynėse. Prašote, kad būtų atsakyta į Jūsų suformuluotus klausimus, tačiau Centras gali tik pakomentuoti Jūsų poziciją, pateikti argumentus kodėl su ja nesutinka.

Savo pozicijai pagrįsti Jūs naudojate Lietuvos ypatingame archyve saugomą dokumentą, kurio pavadinimas toks: „Sąrašas 2(12) policijos bataliono 2-osios kuopos, sudarytas remiantis 1941 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 42 dėl išvykimo į Minską-Slucką-Borisovą (f. 1444, ap. 1, b. 3, l. 159)“. Vienas iš įrašų šiame sąrašė skelbia: „Kuopos vadas – leitenantas Krištaponis Juozas Karolio (žuvo gaujoje), nuo 1941 m. spalio mėnesio – ltn. Nikodemas Reikalas (g. 1907 m.)(nustatytas JAV)“ (2(12) policijos bataliono 2-osios kuopos, sudarytas remiantis 1941 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 42 dėl išvykimo į Minską-Slucką-Borisovą, LYA, f. K-40, ap. 2, b. 77, l. 1). Remdamiesi šiuo dokumentu manote, kad 2-ajame Pagalbinės policijos tarnybos batalione tarnavo ir 2-osios kuopos vadu buvo ltn. Juozas Krištaponis, Karolio, tuo tarpu žymaus pokario partizano Juozo Krištaponio tėvavardis buvo Jonas ir dėl to jis negali būti laikomas asmeniu, kuris vyko Baltarusiją bei buvo susijęs su ten vykusiomis žudynėmis. Su tokiu Jūsų požiūriu negalime sutikti dėl šių aplinkybių:

Pirmiausia, šis dokumentas, t. y. sąrašas, Centro darbuotojams yra žinomas jau gana seniai. Jį vertinamas kaip dokumentas, kurį po karo suformavo Sovietų Sąjungos okupuotos Lietuvos saugumo pareigūnai. Savo tarnybinės veiklos metu jie vykdė paiešką, tardymus asmenų, kurie buvo įtariami vokiečių okupacijos Lietuvoje (1941-1944 m.) laikotarpiu tarnavę lietuvių 2(12) savisaugos batalione. Šis sąrašas jiems buvo reikalingas kaip priemonė tarnybinei veiklai vykdyti. Jūsų minimas dokumentas pasižymi tuo, kad sovietų Lietuvos saugumo pareigūnai jo suformavimui panaudojo dabartiniu metu Lietuvos centriname valstybės archyve saugomus 1941-ųjų metų Lietuvos generalinės srities Kauno miesto komendantūros fondo (R-1444) dokumentus. Vienas iš jų – 1941 m. spalio 6 d. įsakymas Nr. 42 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui (LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 159-163). Profesionalūs istorikai šio fondo dokumentus priskiria prie pagrindinių, kuriais remiantis tyrinėjama vokiečių okupacijos laikotarpiu (1941-1944 m.) Lietuvoje Kauno mieste formuotų savisaugos dalinių (taip pat ir 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono) istorija. Šiame fonde saugomus dokumentus formavo ne sovietų saugumo pareigūnai, o 1941 m. vasarą, rudenį, žiemą Kauno miesto komendantūroje, savisaugos batalionuose dirbę pareigūnai ir kiti su komendantūra susiję asmenys. Dėl to šio fondo dokumentai, kaip istoriniai šaltiniai, kur kas patikimesni už minėtą sovietų saugumo pareigūnų parengtą sąrašą. Taigi, 1941 m. spalio 6 d. įsakymas Nr. 42 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, kurį kaip dokumentą savo sąrašui

sudaryti panaudojo sovietų saugumo pareigūnas, pasižymi tuo, kad jame nėra nurodyta, kad lt. Juozo Krištaponio tėvavardis buvo Karolis. Dėl šios priežasties negalime laikyti patikimu to dalyko, kad sovietų saugumo pareigūnų jų sudarytame sąrašė nurodytas lt. Juozo Krištaponio tėvavardis Karolis yra teisingas. Kiti fonde (R-1444) saugomi ir tarpusavyje susiję dokumentai (juos formavo vienos įstaigos, t. y. Kauno karo komendantūros pareigūnai ir su šia įstaiga tiesiogiai susijęs asmenys) leidžia teigti, kad sovietų Lietuvos saugumo pareigūnų sudarytame sąrašė minimo lt. Juozo Krištaponio tėvavardis vis tik buvo ne Karolis. Fonde yra saugomas dokumentas pavadinimu „Pakėlimo į kapitono laipsnį lapas“. Jame nurodoma, kad lt. Juozo Krištaponio, Jono (g. 1912 m. kovo 1 d. Ukmergės aps. Taujėnų vls. Užulėnių k.) vyresniškumo turimame laipsnyje data yra 1936 m. gruodžio 1 d., kad yra išklauses 5 semestrus teisių fakultete, teisių skyriuje ir yra baigęs karo mokyklos XVI laidą, kad kuopos vadas yra nuo 1941 m. rugpjūčio 1 d. Dokumente nurodyta, kad 1941 m. gruodžio 18 d. bataliono vadas mjr. Impulevičius konstatavo, kad J. Krištaponis tinka būti pakeltas į kapitono laipsni (Pakėlimo lapas į kapitono laipsnį, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 2, l. 45). Tad galima teigti, kad 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono vado 2-osios kuopos vado lt. Juozo Krištaponio tėvavardis buvo Jonas, o ne Karolis. Tai, kad sovietų saugumo pareigūnai suklydo nurodydami lt. Juozo Krištaponio tėvavardį (Karolis) leidžia teigti ši logiškų faktų seka. Pirma, šiuo metu yra žinomas tik vienas nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas vardu ir pavarde Juozas Krištaponis. Jo tėvavardis buvo Jonas. Nėra žinių, kad būta dar ir antro karininko tokiu pačiu vardu ir pavarde, kuris būtų turėjęs tėvavardžius Karolis arba Jonas.

Antra, sovietų saugumo pareigūnai, kurie sudarė minėtą sąrašą, mini, kad lt. Juozas Krištaponis, Karolio žuvo „gaujoje“. Sovietų Lietuvos saugumo pareigūnų žiniomis, būta lt. Juozo Krištaponio, kuris žuvo „gaujoje“, kurio tėvavardis buvo ne Karolis. Generolas majoras Kapralovas 1945 m. rugpjūčio 28 d. rašė Tkačenkai, kad 1945 m. sausio 12 d. Ukmergės operatyvinė-karinė grupė Ukmergės apskrityje likvidavo Krištaponio būrį, kuriame buvo 30 žmonių. Likviduojant būrį buvo nužudytas būrio vadas Juozas Krištaponis, Jono (g. 1912 m. Ukmergės aps. Užulėnio k.), buvęs Lietuvos armijos leitenantas ir Raudonosios armijos leitenantas. Vokiečių okupacijos laikotarpiu buvo suimtas gestapo, tris mėnesius buvo laikomas po sargyba ir kalinamas Kauno kalėjime (LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo gen. mjr. P. Kapralovo 1945 m. rugpjūčio 29 d. pažyma SSRS NKVD-NKGB įgaliotiniui Lietuvoje gen. lt. I. Tkačenkai apie J. Krištaponio sunaikinimą, LYA, f. K-21, ap. 1, b. 49, l. 199).

Remdamiesi dokumentu, kurio sudarytojai yra sovietų Lietuvos saugumo pareigūnai, Jūs teigiate, kad lt. Juozas Krištaponis nuo 1941 m. spalio mėnesio jau nebebuvo kuopos vadu ir šias pareigas ėjo lt. Nikodemas Reikalas, kad lt. Juozas Krištaponis nebuvo išvykęs į Baltarusiją. Tai abejotina dėl šių aplinkybių. Pirmoji būtų ta, kad minėtasis sąrašas buvo formuojamas remiantis Lietuvos centriniame valstybės archyve saugomais 1941-ųjų metų Lietuvos generalinės srities Kauno miesto komendantūros fondo (R-1444) dokumentais, tiksliau – 1941 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 42 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui (LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 159-163). Tačiau šio įsakymo turinys nepatvirtina to, kad 1941 m. spalio mėnesį lt. J. Krištaponis jau nebebuvo 2-osios kuopos vadu, kad tuo metu kuopos vadu jau buvo lt. Nikodemas Reikalas. Įsakymo 4-ajame punkte išvardinti 23 karininkai, kurie 1941 m. spalio 6 d. išvyko į komandiruotą Minsko-Borisovo srityje. Kaip išvykusieji minimi šie 2-osios kuopos karininkai: lt. Juozas Krištaponis, lt. Vladas Tamošiūnas, lt. Jonas Klimavičius, lt. Jurgis Juodis, lt. Jonas Marčišauskas. Lt. Nikodemas Reikalas neminimas ne tik tarp išvykusiųjų karininkų, bet ir apskritai visame dokumente. Kyla klausimas: kaip lt. Nikodemas Reikalas galėjo būti 2-osios kuopos vadu nuo 1941 m. spalio mėnesio pradžios, jeigu į komandiruotą su 2-osios kuopos kariais vyko 2-osios kuopos karininkas, kuopos vadas lt. Juozas Krištaponis, o ne jis?; gal 1941 m. spalio mėnesi 2-osios kuopos vadu buvo dar vis tik lt. Juozas Krištaponis, o lt. Nikodemas Reikalas ėjo tik ginklininko pareigas? Nuomonę, kad lt. J. Krištaponis nuo 1941 m. spalio nenustojo ėjęs kuopos vado pareigų sustiprina ir fonde (R-1444) saugomas 1941 m. spalio 9 d. įsakymas Nr. 43 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui. Šis įsakymas pasirodė tuo metu, kai batalionas jau buvo Minske. Jame yra paskelbtas sąrašas vedusių karininkų, kuriems mokomas vedusiųjų priedas. Tarp jų minimas ir lt. Krištaponis Juozas (1941 m. spalio 9 d. įsakymas Nr. 43 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 1,

b. 3, l. 164). 2-ojo Apsaugos bataliono (taip 2-asis Pagalbinės policijos tarnybos batalionas pradėtas vadinti nuo 1941 m. spalio 28 d.) kvotų karininkas lt. Jonas Klimavičius 1941 m. lapkričio 4 d. raporte 2-ajam apsaugos bataliono vadui per 2-os kuopos vadą rašė: „1940 m. gruodžio mėn. 24 d. čekistų buvau areštuotas ir patalpintas Kauno kalėjime. Tų pat metų balandžio mėn. 11 d. Sovietų karo Tribunolo su kontrrevoliucinį veikimą ir palaikymą ryšio su Vokietija buvau nubaustas mirties bausme ir 47 dienas buvau mirtininku. Būnant tokioje padėtyje smarkiai paio mano nervai. Š. m. birželio m. 24 d. išėjęs iš kalėjimo buvau išsiųstas Raudonojo Kryžiaus į Birštoną pataisyti sveikatą. Grįžus iš Birštono jaučiausi kiek geriau ir stojau į batalioną, kad prisidėti prie sunaikinimo komunizmo. Dabar mano sveikata smarkiai pablogėjo ir jaučiuosi, kad negaliu toliau tarnauti. Prašau tamstą dėl sveikatos pablogėjimo tarpininkauti ir iš bataliono atleisti. Priedas: gydytojo pažymėjimas“ (2-ojo apsaugos bataliono kvotų karininko lt. Jono Klimavičiaus 1941 m. lapkričio 4 d. (raštas Nr. 8, Minskas) raportas 2-ajam apsaugos bataliono vadui per 2-osios kuopos vadą, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 18, l. 398). 1941 m. lapkričio 4 d. rašte Nr. 221 kuopos vadas lt. Krištaponis pranešė bataliono vadui, kad jis tarpininkauja (Kuopos vado lt. Krištaponio 1941 m. lapkričio 4 d. raštas Nr. 221 (Minskas) bataliono vadui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 18, l. 398 a.p.). Archyve saugomame pakėlimo į kapitono laipsnį lape nurodoma, kad lt. Juozo Krištaponio, Jono (g. 1912 m. kovo 1 d. Ukmergės aps. Taujėnų vls. Užulėnių k.) vyresniškumo turimame laipsnyje data yra 1936 m. gruodžio 1 d. Nurodyta, kad yra išklausęs 5 semestrus teisių fakultete, teisių skyriuje. Nurodyta, kad baigęs karo mokyklos XVI laidą. Dalis lape pateiktų žinių susijusi su jo tarnyba lietuvių 2(12) savisaugos batalione. Nurodyta, kad kuopos vadas nuo 1941 m. rugpjūčio 1 d. 1941 m. gruodžio 18 d. bataliono vadas mjr. Impulevičius konstatavo, kad J. Krištaponis tinka būti pakeltas į kapitono laipsnį (Pakėlimo lapas į kapitono laipsnį, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 2, l. 45). Apibendrinant minėtas žinias galima teigti, kad 1941 m. spalio 6 d. – gruodžio 18 d. yra reali sudėtinė dalis tos laiko trukmės, kurią lt. Juozas Krištaponis, kaip bataliono 2-osios kuopos vadas, yra išbuvęs Baltarusijoje. Tai, kad lt. J. Krištaponis 1941 m. spalio 6 d. bataliono sudėtyje vyko į Baltarusiją, patvirtina ir istoriniai tyrimai, istoriografija (Stasys Knezys, Kauno karo komendantūros Tautinio darbo batalionas 1941 m., Genocidas ir Rezistencija, 2000, Nr. 1(7), p. 153; Tautinio darbo apsaugos bataliono (1-ojo pagalbinės policijos tarnybos bataliono; 1-ojo apsaugos bataliono; 13-ojo savisaugos bataliono) karininkai, <http://www.genocid.lt/Leidyba/7/tautinio.htm>; Lietuvos kariuomenės karininkai 1918-1953, Vilnius, 2004, t. 4, p. 277; Stasys Gvildys, Kruvini likimai, Kaunas, 2001, p. 308).

Tai, kad lt. Juozas Krištaponis yra buvęs 2-osios kuopos vadu, kad buvo išvykęs į Baltarusiją, daugiau ar mažiau leidžia manyti šie liudijimai iš 1961-1962 m., kai buvo teisiami keli asmenys, kurie vokiečių okupacijos laikotarpiu (1941-1944 m) buvo tarnavę 2-ajame Pagalbinės policijos tarnybos batalione. Po karo teistas buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 1-osios kuopos vadas lt. Zenonas Kemzūra 1961 m. rugsėjo 27 d. per apklausą kalbėjo: „Pirmos kuopos vadu buvau aš – Kemzūra Zenonas, antrosios kuopos vadas buvo leitenantas Krištaponis Juozas, trečiosios kuopos vadu buvo Ūselis (Zenono Kemzūros 1961 m. rugsėjo 27 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 1, l. 77). Z. Kemzūros 1961 m. rugsėjo 30 d. per apklausą duotuose parodymuose apie žudynes Slucke yra toks fragmentas: „Kitų dviejų kuopų kareiviai Slucke šaudė kitoje vietoje, bet aš nemačiau. Antrai kuopai vadovavo leitenantas Krištaponis, o trečiai kuopai – Ūselis (Zenono Kemzūros 1961 m. rugsėjo 30 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 1, l. 87).

Po karo teistas buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 1-osios kuopos būrio vadas lt. Jonas Stankaitis 1961 m. lapkričio 22 d. per apklausą parodė: „Antrosios kuopos vadu buvo leitenantas Krištaponis, jo vardo nežinau. Jo pavaduotoju buvo leitenantas Tamošiūnas Vladas“ (Jono Stankaičio 1961 m. lapkričio 22 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 1, l. 180).

Po karo teistas buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos bataliono 3-iosios kuopos vadas kpt. Juozas Ūselis 1962 m. sausio 8 d. per apklausą parodė: „Antrojo bataliono antros kuopos vadas buvo leitenantas Krištaponis Juozas, tėvo vardo nežinau. Krištaponis 1932 m. baigė Kauno karo mokyklos 14-ąją laidą. Po to tarnavo antrajame pulke Šančiuose būrio vado pareigose“ (Juozo Ūselio 1962 m. sausio 8 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 36). J. Ūselis 1962 m. sausio 26 d. per apklausą kalbėjo, kad jis, vykdydamas bataliono vado mjr. Impulevičiaus nurodymą, su savo

kuopos kariais 1941 m. rudenį vyko prie Minsko operos teatro, kuris buvo šiaurinėje miesto dalyje. Taip pat ten turėjo atvykti ir antroji kuopa. Į nurodytą vietą atvyko tiek antroji, tiek trečioji kuopos, kurios ten laukė atvykstančių vokiečių kareivių. Po to kurio laiko atvyko vokiečių kariai ir pasakė, kad reikės šaudyti tarybinius karo belaisvius. Po to antrosios kuopos kariai išėjo šaudyti, išvyko į šaudymo vietą už Minsko. Antrajai kuopai tuo metu vadovavo leitenantas Krištaponis (Juozo Ūselio 1962 m. sausio 26 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 62-64).

Po karo buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-osios kuopos karys ir ambulatorijos felčeris Juozas Vosylius 1961 m. liepos 20 d. per apklausą parodė, kad 2-ajai kuopai vadovavo leitenantas Krištaponis (Juozo Vosylius 1961 m. liepos 20 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 245).

Po karo buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-osios kuopos karys Stasys Arštikaitis 1962 m. vasario 19 d. per apklausą kalbėjo, kad 2-osios kuopos vadu buvo leitenantas Krištaponis (Stasio Arštikaičio 1962 m. vasario 19 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 267).

Po karo buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-osios kuopos karys Martynas Kačiulis 1961 m. rugsėjo 3 d. per apklausą parodė: „Aš buvau paskirtas į 2 kuopos 3 būrį. Kuopos vadu buvo leitenantas Krištaponis, vardo nežinau, o būrio vadu buvo leitenantas Juodis, vardo nežinau“ (Martynas Kačiulis 1961 m. rugsėjo 3 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 284-285).

Po karo buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-osios kuopos karys Motiejus Migonis 1961 m. liepos 21 d. per apklausą parodė, kad 2-osios kuopos vadu buvo leitenantas Krikštaponis (Motiejus Migonis 1961 m. liepos 21 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 295).

Po karo buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-osios kuopos karys Petras Andriuškevičius 1961 m. vasario 22 d. per apklausą parodė, kad bataliono 2-osios kuopos vadus buvo ltn. Krištaponis (Petro Andriuškevičiaus 1961 m. vasario 22 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 313).

Po karo buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-osios kuopos karys Edvardas Guoga 1961 m. rugpjūčio 7 d. per apklausą parodė, kad bataliono 2-osios kuopos vadus buvo ltn. Krištaponis (Edvardo Guogos 1961 m. rugpjūčio 7 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 319).

Po karo buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-osios kuopos karys Henrikas Salelionis 1961 m. liepos 20 d. per apklausą parodė, kad 2-ajai kuopai iš pradžių vadovavo ltn. Krištaponis, po jo – ltn. Tamošiūnas (Henriko Salelionio 1961 m. liepos 20 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 324).

Po karo buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-osios kuopos karys Jonas Rutkauskas 1961 m. lapkričio 18 d. per apklausą parodė, kad 2-osios kuopos vadu buvo leitenantas Krištaponis (Jono Rutkausko 1961 m. lapkričio 18 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 334).

Jūs manote, kad žymus rezistentas, partizanas Juozas Krikštaponis nėra tarnavęs batalione ir ejęs 2-osios kuopos vado pareigas dėl to, nes šios kuopos vado pavardė buvo Krištaponis, o ne Krikštaponis. Pagal Jus, Juozas Krištaponis ir Juozas Krikštaponis dėl raidės „k“ viename variante tarp raidžių „i“ ir „š“ buvimo, kitame dėl tos pačios raidės nebuvimo yra laikytini dviem skirtingais asmenimis. Tačiau iš tiesų minėti du asmenys yra vienas ir tas pats asmuo. Pirmoji aplinkybė, kuri taip leidžia manyti, būtų ta, kad Lietuvos centriniame valstybės archyve saugomuose jau minėtuose 1941-ųjų metų Lietuvos generalinės srities Kauno miesto komendantūros fondo (R-1444) dokumentuose yra žinių, kad ltn. Juozas Krištaponis ir ltn. Juozas Krikštaponis yra vieną ir tą pačią tarnybinę pareigybę (2-ojo kuopos vado) 2-ajame Pagalbinės policijos tarnybos batalione užimantys asmenys.

Pagalbinės policijos tarnybos 2-ojo bataliono vadas mjr. Antanas Impulevičius 1941 m. rugpjūčio 22 d. raportavo Kauno komendantūrai, kad šių metų rugpjūčio 20 d. 1-oji ir 2-oji kuopa persikėlė į Šančius ir pradėjo joms vadovauti. Prašė perkelti iš 1-ojo bataliono į 2-ąjį batalioną šiuos

karininkus: 1-osios kuopos ltn. Petrą Aušūrą (kp. v. padėjėjas); 1-osios kuopos j. ltn. Joną Plungę (1-ojo būrio vadas); 1-osios kuopos j. ltn. Antaną Gecevičių (3-iojo būrio vadas); 2-osios kuopos ltn. Juozą Krikštaponį (2-osios kuopos vadas); 2-osios kuopos ltn. Aleksą Maurušaitį (1-ojo būrio vadas); 2-osios kuopos ltn. Juozą Marcišauską (2-ojo būrio vadas); 2-osios kuopos ltn. Jurgį Juodį (3-iojo būrio vadas); 2-osios kuopos j. ltn. Juozą Grabauską (4-ojo būrio vadas); 6-osios kuopos kpt. Juozą Ūselį (6-osios kuopos vadas); 6-osios kuopos kpt. Joną Klimavičių (kuopos vado padėjėjas); 6-osios kuopos ltn. Mykolą Dubinską (1-ojo būrio vadas); 6-osios kuopos ltn. Praną Zelbą (2-ojo būrio vadas); 6-osios kuopos j. ltn. Joną Stankaitį (3-iojo būrio vadas); 6-osios kuopos karininką j. ltn. Vincą Ašoklį (4-ojo būrio vadas). Taip pat prašė, kad 6-oji kuopa būtų pavadinta 3-iaja kuopa (2-ojo pagalbinės policijos tarnybos bataliono vado 1941 m. rugpjūčio 22 d. raportas Kauno komendantūrai, LCVA, R-1444, ap. 1, b. 18, l. 176-176a.p.).

1941 m. rugpjūčio 26 d. įsakyme Nr. 1 2-ajama Pagalbinės policijos tarnybos batalionui teigiama, kad iš 1-ojo pagalbinės policijos tarnybos bataliono atkeltas ltn. Juozas Krikštaponis paskirtas 2-osios kuopos vado, j. ltn. Aleksas Maurušatis - 2-osios kuopos 1-ojo būrio vado, ltn. Jonas Marcišauskas - 2-osios kuopos - 2-ojo būrio vado ltn. Jurgis Juodis - 2-osios kuopos 3-iojo būrio vado, j. ltn. Juozas Grabauskas - 2-osios kuopos 4-ojo būrio vado pareigoms (1941 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. 1 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 113).

1941 m. rugsėjo 8 d. įsakyme Nr. 14 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui rašoma: „Skelbiu š. m. rugsėjo mėn. 4 d. įvykusio visuotinio karininkų susirinkimo, išrinktą bataliono Karininkų Valgyklos Valdybą: Valdybos pirmininku – kpt. Pukys. Nariai: ltn. Krištaponis; ltn. Tamošiūnas. Bendrovės šeimininką – ltn. Reikalą. Pastaba. Susirinkimo protokolas Nr. 1“ (1941 m. rugsėjo 8 d. įsakymas Nr. 14 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 129)

1941 m. rugsėjo 9 d. įsakymas Nr. 15 2-ajam Pagalbinės policijos batalionui skelbia: „Bataliono ginklams apžiūrėti ir juos aprašyti skiriu komisiją: pirmininkas – ltn. Krištaponis. Nariai: ltn. Reikalą; ltn. Zelba. Komisija darbą pradėti š. m. rugsėjo mėn. 11 d. Pastaba: Bn ginklininko raportas Nr. 2“ (1941 m. rugsėjo 9 d. įsakymas Nr. 15 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 130).

1941 m. rugsėjo 19 d. įsakymas Nr. 25 2-ajam Pagalbinės policijos batalionui skelbia: „&4. Bataliono štabo rik. skir. j. ltn. Buinauskas Petras, 2 kuopos ltn. Krištaponis Juozas, ltn. Tamošiūnas Vladas, ltn. Juodis Jurgis, ltn. Marcišauskas Jonas ir j. ltn. Grabauskas Juozas š. m. rugsėjo mėn. nuo 11 d. 0700 val. iki 13 d. d. 2400 val. Kauno komendanto įsakymu buvo komandiruoti slaptais tarnybos reikalais. Pastaba. Paros žinios ir priėm. komisijos laikinas asmens liudijimas Nr. 741“ (1941 m. rugsėjo 19 d. įsakymas Nr. 25 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 142).

1941 m. lapkričio 4 d. rašte Nr. 221 kuopos vadas ltn. Krištaponis pranešė bataliono vadui, kad jis atlieka tarpininko vaidmenį (Kuopos vado ltn. Krištaponio 1941 m. lapkričio 4 d. raštas Nr. 221 (Minskas) bataliono vadui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 18, l. 398 a.p.).

Dėl to, ar Juozas Krištaponis ir Juozas Krikštaponis, gali būti vienas ir tas pats asmuo, elektroniniu paštu užklausėme Lietuvių kalbos institutą. Gavome tokio turinio laišką: „Dėl pavardės variantų Krikštaponis ir Krištaponis. Pavardės variantais čia vadinamos skirtingos tos pačios pavardės formos. Vadinasi, vieno kurio nors pavardės elemento (raidės, galūnės, priesagos) pasikeitimas jau leidžia kalbėti apie naujo jos varianto atsiradimą. Istorijos dokumentai (bažnytinių metrikų knygos, miestų aktų knygos, miestų, dvarų inventoriai ir kt.), kuriuose buvo užfiksuotos lietuvių pavardės, rašyti ne lietuvių, bet rusėnų, lenkų, lotynų kalbomis. Skirtinguose įrašuose to paties asmens pavardė galėjo būti kaip nors pakeista. Taip susidarė įvairūs pavardžių variantai (plačiau dėl šio reiškinio dar žr. Vitalija Maciejauskienė. XVII–XVIII a. pavardžių variantai. – Kalbos kultūra 36, 1982, 84–89; Lietuvių pavardžių lyčių varijavimas XIX amžiuje. – Lituanistica 2(30), 1997, 71–85; Alma Ragauskaitė. XVII–XVIII a. kauniečių (vyrų) pavardžių variantai. – Acta Linguistica Lithuanica / Lietuvių kalbotyros klausimai 47, 2002, 31–40; XVII–XVIII a. kauniečių pavardžių asmenvardžiai. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2005, 89–96). Istorijos šaltiniuose buvo dažni pavardžių

variantai, atsiradę dėl grafinių ir fonetinių skirtumų. Kai kada tokių grafinių variantų funkcionavoskirtingu laiku ir skirtingomis kalbomis rašytuose asmens dokumentuose. Šias įvairuojančias pavardės formas Krikštaponis ir Krištaponis galima vertinti kaip užrašymo (grafinius) variantus. Jie taip pat galėjo atsirasti dėl įvairių priežasčių: skirtingų kalbų sąveikos, raštininkų kompetencijos stokos, nenusistovėjusios rašybos ir raštvedybos bei kt.“. Tad remiantis Lietuvių kalbos instituto darbuotojų pastebėjimais galima teigti, kad vienuose dokumentuose žymus rezistentas įvardijamas kaip Juozas Krištaponis, kituose – kaip Juozas Krikštaponis buvo tik nenusistovėjusios rašybos, raštvedybos padarinys.

Apie tai, kad Juozas Krištaponis ir Juozas Krikštaponis, yra vienas ir tas pats asmuo, leidžia teigti ir istoriografija. Joje Juozas Krištaponis (Krikštaponis) apibūdinamas kaip karininkas, kuris 1941 m. rugpjūčio 1 d. buvo priimtas į Tautinio darbo apsaugos batalioną ir paskirtas 2-osios kuopos vadu, kuris 1941 m. rugpjūčio 25 d. buvo perkeltas į 2-ąją Pagalbinės policijos tarnybos batalioną ir ėjo 2-osios kuopos vado pareigas, kuris 1942 m. rugsėjo 30 d. buvo paleistas į atsargą iš 252-E bataliono, kuris nuo 1943 m. buvo LLA narys (Lietuvos kariuomenės karininkai 1918-1953, Vilnius, 2004, t. 4, p. 277; Stasys Gvildys, Kruvini likimai, Kaunas, 2001, p. 308).

Jūsų samprotavimai, paremti minėtu Lietuvos ypatingajame archyve saugomu dokumentu, sąrašu skatina detaliau apžvelgti kokia buvo ltn. Nikodemo Reikalos vieta, pareigybės tarnaujant 2-ajame Pagalbinės policijos tarnybos batalione.

Pagalbinės policijos tarnybos 2-ojo bataliono vadas mjr. Antanas Impulevičius 1941 m. rugpjūčio 28 d. raportavo Kauno komendantui: „Prašau Tamstos sutikimo ltn. Reikalą priimti tarnybon ir paskirti į II. P.P.T. Bn ginklininko pareigoms“ (2-ojo pagalbinės policijos tarnybos bataliono vado 1941 m. rugpjūčio 28 d. raportas Kauno komendantui, LCVA, R-1444, ap. 1, b. 18, l. 188).

1941 m. rugsėjo 3 d. įsakyme Nr. 9 2-ajam pagalbinės policijos tarnybos batalionui rašoma: „Skelbiu Kauno komendantūrai š. m. rugpjūčio mėn. 28 d. Nr. 29 įsak. Ištrauką: &7. Leitenantas Reikalas Nikodemas priimamas tarnybon į II P. P. T. batalioną ir skiriamas ginklininku. Pastaba: ltn. Reikalos prašymas ir II P.P.T. bataliono vados raportas Nr. 20“ (1941 m. rugsėjo 3 d. įsakymas Nr. 9 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 124).

1941 m. rugsėjo 6 d. įsakyme Nr. 12 2-ajam pagalbinės policijos tarnybos batalionui rašoma: „Priimtą į batalioną ginklininku Reikalą Nikodemą nuo š. m. rugpjūčio mėn. 28 d. įtraukti į bataliono karininkų sąrašus ir priskirti alga kuopos vado teisėmis. Pastaba: įsak. Bn. Nr. 9&3 ir ūkio v-ko raportas Nr. 5021“. (1941m. rugsėjo 6 d. įsakymas Nr. 12 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 127).

1941 m. rugsėjo 9 d. įsakymas Nr. 15 2-ajam Pagalbinės policijos batalionui skelbia: „Bataliono ginklams apžiūrėti ir juos aprašyti skiriu komisiją: pirmininkas – ltn. Krikštaponis. Nariai: ltn. Reikalas; ltn. Zelba. Komisija darbą pradėti š. m. rugsėjo mėn. 11 d. Pastaba: Bn ginklininko raportas Nr. 2“ (1941 m. rugsėjo 9 d. įsakymas Nr. 15 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 130).

1941 m. rugsėjo 17 d. įsakyme Nr. 23 2-ajam pagalbinės policijos tarnybos batalionui rašoma: „Apsauga ir tarnybos rugsėjo mėn. 18 dienai: Budintis bataliono karininkas – ltn. Reikalas“ (1941m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 23 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 140).

1941 m. spalio 6 d. įsakyme Nr. 42 2-ajam Pagalbiniam policijos tarnybos batalionui tarp karininkų, išvykusių į Baltarusiją, ltn. Nikodemas Reikalas nėra minimas. Taip pat neišvyko ir 41 karys (1941 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 42 2-ajam Pagalbinės policijos tarnybos batalionui (LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 159-163). Archyviniai dokumentai leidžia teigti, kad Kaune likusiems ir į Baltarusiją neišvykusiems kariams vadovavo bataliono karininkas kpt. Elegijus Sližys. Vienas iš jo uždavinių – sargybos reikalų tvarkymas. 2-ojo apsaugos bataliono stovyklos (vieta Kaunas – Šančiai) viršininkas kpt. Elegijus Sližys 1941 m. gruodžio 20 d. raportavo I-ajam Apsaugos dalių vadui, kad siunčia jam sargybos prie karo ligoninės tikrinimo išdavus (2-apsaugos bataliono stovyklos viršininko kpt. Elegijaus Sližio 1941 m. gruodžio 20 d. raportas Nr. 264) I-ajam apsaugos dalių vadui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 14, l. 62).

1941 m. gruodžio 15 d. pažymėjime rašoma, kad kpt. Sližys įsakė ltn. Reikalui 1941 m. gruodžio 15 d. 18 val. patikrinti II rūšies sargybą prie belaisvių ligoninės. Atlikus patikrą buvo konstatuota, kad sargybos būstinėje nėra piramidės šautuvams ir kabyklos milinėms. Postai buvo rasti tvarkingi (1941 m. gruodžio 15 d. pažymėjimas, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 14, l. 63). 1941 m. gruodžio 17 d. pažymėjime rašoma, kad kpt. Sližys įsakė ltn. Reikalui 1941 m. gruodžio 17 d. 19 val. 45 min. patikrinti II rūšies sargybas prie belaisvių ligoninės. Atlikus patikrą konstatuota, kad postai tvarkoje, o sargybos poste nešvaru (1941 m. gruodžio 17 d. pažymėjimas, LCVA, f. R-1444, ap. 58, b. 1, l. 64). 1941 m. gruodžio 19 d. pažymėjime rašoma, kad kpt. Sližys įsakė ltn. Reikalui 1941 m. gruodžio 19 d. 18 val. 55 min. patikrinti II rūšies sargybas prie belaisvių ligoninės. Atlikus patikrą konstatuota, kad postai tvarkoje, o sargybos būstinėje trūksta tvarkos ir švaros (1941 m. gruodžio 19 d. pažymėjimas, LCVA, f. R-1444, ap. 58, b. 1, l. 654). 1941 m. gruodžio 20 d. savaitiniame sargybų tikrinimo plane nurodyta, kad 1941 m. gruodžio 23 d. ir 27 d. ltn. Reikalas tikrino sargybas prie karo ligoninės (1941 m. gruodžio 20 d.. II Apsaugos bataliono savaitinis sargybų tikrinimo planas, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b.14, l. 61).

Pateiktos žinios leidžia manyti, kad ltn. Nikodemas Reikalas nuo 1941 m. rugpjūčio 28 d. iki tų pačių metų gruodžio 15 d. batalione ėjo ginklininko pareigas. Tai, kad jis kaip karininkas buvo priskirtas algai kuopos vado teisėmis, leidžia manyti, kad jis reikaluose, susijusiuose su ginklais, jų priežiūra, kaip karininkas galėjo disponuoti kuopos vado teisėmis. Minėtasis priskyrimas algai leidžia manyti, kad jis kaip karininkas galėjo pavaduoti bataliono kuopų vadų ir kituose, ne vien tik su ginklais susijusiuose reikaluose.

Remiantis pateiktomis žiniomis galima susidaryti nuomonę, kad ltn. Nikodemas Reikalas nuo 1941 m. rugpjūčio 28 d. iki tų pačių metų gruodžio 15 d. visą laiką buvo Kaune, o 1941 m. spalio 6 d. kartu su kitais bataliono karininkais, kariais neišvyko į Baltarusiją. Tačiau yra žinių leidžiančių daryti prielaidą, kad laikotarpyje nuo 1941 m. spalio 6 d. iki tų pačių metų gruodžio 15 d. galėjo būti laiko tarpas, kai ltn. Nikodemas Reikalas iš bataliono stovyklos Kaune buvo atvykęs į Minską su tam tikrais tarnybiniais reikalais. Lietuvos ypatingajame archyve (f. K-1, ap. 58) saugoma baudžiamoji byla (11238/3) trylikos asmenų, kuriuos 1948 m. suėmė sovietų Lietuvos saugumo pareigūnai. Visi 13 asmenų buvo kaltinami tuo, kad vokiečių okupacijos laikotarpiu (1941-1944 m.) tarnavo 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos batalione (vadas mjr. Antanas Impulevičius), kad būdami jo nariais dalyvavo tarybinių piliečių šaudymuose ir kovose prieš sovietų partizanus Baltarusijoje. Žinių apie ltn. Nikodemą Reikalą pateikė kaltinamieji Martynas Kačiulis, Stanislovas Gervinas, Baltrus Simanavičius, kurie buvo tarnavę 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-ojoje kuopoje. Kaltinamasis Martynas Kačiulis per 1948 m. liepos 8 d. apklausą parodė: „Reikalas, leitenantas, 2-osios kuopos vadas, ginkluotas pistoletu, kur dabar, nežinau“ (Martyno Kačiulio 1948 m. liepos 8 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 11238/3, t. 1, l. 1. 278). Per kitą apklausą parodė: „2-osios kuopos vadas – leitenantas Reikalas, 36-37 metų ir kur jis dabar nežinau. Dalyvavo suimant ir šaudant tarybinius piliečius Baltarusijos SSR“. (Martyno Kačiulio 1948 m. liepos 16 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 11238/3, t. 1, l. 1. 283). Kaltinamasis Stanislovas Gervinas 1948 m. liepos 28 d. per apklausą parodė: „Reikalas, vardo nežinau, turėjo vyr. leitenanto laipsnį – 2-osios kuopos vadas. Dalyvavo šaudant žydų tautybės asmenis LSSR Kauno miesto VII forte, Baltarusijos SSR – Minske, Slucke, Klecke. Vykdamo į reidus gaudyti ir naikinti tarybinių partizanų. Kur jis dabar yra nežinau, kilęs iš Kauno miesto, Požymiai: aukštas, liesas, plaukai tamsūs, nosis normali“ (Stanislovo Gervino 1948 m. liepos 28 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 11238/3, t. 1, l. 1. 206). Kaltinamasis Baltrus Simanavičius 1948 m. rugpjūčio 4 d. per apklausą parodė: „12-ojo bataliono 2 kuopos vadas kapitonas Reikalas, vardo nežinau, maždaug 40-45 m., buvo ginkluotas pistoletu. Vyko į žydų šaudymus Minske, Klecke ir Borisove. Vadovavo sušaudymams, bet pats asmeniškai nešaudė“ (Baltraus Simanavičiaus 1948 m. rugpjūčio 4 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 11238/3, t. 1, l. 108).

Kodėl gi minėtų asmenų parodymuose ltn. Nikodemas Reikalas figūruoja tiek kaip 2-osios kuopos vadas, tiek kaip žydų žudynių Slucke, Klecke, Minske, Borisove dalyvis? Iš vienos pusės galimas toks supratimas, tokia versija. Tai, kad 1941 m. spalio 6 d. ltn. Nikodemas Reikalas neišvyko, o kiti bataliono karininkai išvyko į Minską nereiškia to, kad jis negalėjo atvykti į Baltarusiją kiek

vėliau. Būtinybė atvykti į Minską galėjo kilti iš dalies dėl to, nes 1941 m. spalį ir lapkritį 2-ojo Pagalbinės policijos bataliono karius vokiečių vadovybė intensyviai naudojo žydu, kitų asmenų grupių masinėms žudynėms vykdyti. Atrodo tikra, kad tuo metu galėjo būti aktualūs ir su ginklų priežiūra susiję dalykai. Lt. Nikodemas Reikalas savo ruožtu buvo ginklininkas, karininkas, kuris algai priskirtas kuopos vado teisėmis. Tad šiose žudynėse Lt. Nikodemas Reikalas iš tiesų galėjo dalyvauti, tačiau ne kaip 2-osios kuopos vadas, o kaip ginklininkas, kuris disponavo jam įstojimo į tarnybą bataliono metu suteiktomis kuopos vado teisėmis. Galimas dalykas, kad minėtų žudynių metu bataliono vadas galėjo pavesti jam dėl minėtų jo pareigybių ypatumų laikinai vadovauti tam tikrai daliai 2-osios kuopos karių, galbūt pavaduoti kuopos vadą tam tikrose jo veiklos kryptyse. Tačiau tai nereiškia, kad Lt. Juozas Krištaponis tuo metu nebuvo 2-osios kuopos vadu. Priešingai, jis šias pareigas ėjo iki 1941 m. gruodžio 18 d.

Yra žinių, kad 2-asis Pagalbinės policijos tarnybos batalionas 1941 m. spalio 27 d. ir 28 d. Slucke sušaudė apie 2250 žydu. 1941 m. spalio 30 d. Klecko žudynėse buvo sušaudyta apie 2000 žydu. 1941 m. lapkričio 7 d. ir 20 d. 2-asis batalionas dalyvavo Minsko žydu geto sunaikinimo akcijoje ir sušaudė apie 4166 žydus. 2-ojo bataliono 2-oji kuopa 1941 m. lapkričio 9 d. ir 10 d. dalyvavo Borisovo žydu geto naikinimo akcijoje. Tuomet 2-ojo bataliono policininkai sušaudė ne mažiau kaip 1000 žydu (Alfredas Rukšėnas, Kauno 2-asis pagalbinės policijos tarnybos batalionas ir gyventojų žudynės Baltarusijoje, Holokaustas Lietuvoje 1941-1944 m., Vilnius, 2011, p. 443–445, 447–452). Remiantis šiais duomenimis galima daryti prielaidą, kad 1941 m. spalio 27 d. – lapkričio 20 d. yra reali sudėtinė dalis tos laikos trukmės, kurią bataliono ginklininkas Lt. Nikodemas Reikalas, disponavęs ir kuopos vado teisėmis, yra išbuvęs Baltarusijoje. Aišku tik tiek, kad Lt. N. Reikalo 1941 m. gruodžio mėnesio 15-ąją dieną jau nebebuvo Baltarusijoje, jis tuo metu jau buvo bataliono stovykloje Kaune. Lt. N. Reikalo buvimo Minske laiko tarpas (1941 m. spalio 27 d. – lapkričio 20 d.) leidžia daryti prielaidą, kad šio karininko iki spalio pabaigos Minske nebuvo. Pagal liudininkų Martyno Kačiulio, Stasio Rutkausko, Juozo Ūselio liudijimus, jų liudijimų tyrimus galima manyti, kad 2-osios kuopos vadas Lt. J. Krištaponis Rudensko geto, karo belaisvių stovyklos Minske (Stalag Nr. 352) kalinių žudynėse galėjo dalyvauti likus dar gerokai laiko iki 1941 m. spalio mėnesio 27-osios dienos, t. y. iki Lt. Nikodemo Reikalo atvykimo į Baltarusiją.

Antra vertus, jau minėtus Martyno Kačiulio, Stanislovo Gervino, Baltraus Simanavičiaus parodymus galima vertinti ir taip. Tai, kad 1941 m. rudenį Lt. Nikodemas Reikalas buvo 2-osios kuopos vadu, jie galėjo parodyti paprasčiausiai tik dėl to, kad jis išties yra buvęs 2-osios kuopos vadu. Buvo minėta, kad laikotarpis nuo 1941 m. spalio 6 d. iki tų pačių metų gruodžio 18 d. yra reali sudėtinė dalis tos laikos trukmės, kurią Lt. Juozas Krištaponis kaip 2-osios kuopos vadas yra išbuvęs Baltarusijoje. Tad, Lt. Nikodemas Reikalas galėjo tapti 2-osios kuopos vadu kažkada po 1941 m. gruodžio 18 d. Po karo buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-osios kuopos karys Juozas Vėsa parodė: „Nuvykus į Baltarusiją mūsų batalionas buvo vadinamas 12-uoju, jo vadu buvo Impulevičius. Aš buvau antroje kuopoje, pirmame būryje. Mūsų kuopos vadu buvo iš pradžių Krištaponis, vėliau Tamošiūnas, Reikalas. Jie keisdavosi. Mūsų būrio vadu buvo Juodis, po jo Tamošiūnas ir dar kas tai, bet dabar neprisimenu. Vieno būrio vadu buvo Gecevičius. Kitų vadų neprisimenu” (Juozo Vėsos 1962 m. sausio 24 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 3, l. 334). Buvęs 2-ojo Pagalbinės policijos tarnybos bataliono 2-osios kuopos karys Stanislas Gervinas 1948 m. liepos 28 d. per apklausą duotus parodymus dėl Lt. Nikodemo Reikalo buvimo 2-osios kuopos vadu pakoregavo per apklausą 1962 m. vasario 13 d.: „Visą savo tarnybos batalione laiką aš buvau antroje kuopoje. Kuopos vadu vienu metu buvo leitenantas Reikalas, o prieš jį Krištaponis (Stanislavo Gervino 1962 m. vasario 13 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47386/3, t. 4, l. 47). Tad galimas dalykas, kad Martynas Kačiulis, Stanislas Gervinas, Baltrus Simanavičius minėtus parodymus galėjo duoti paprasčiausiai dėl to, nes tiksliai neprisiminė 2-osios kuopos vadų kaitos.

Jūs skatinate atkreipti dėmesį į istorinius šaltinius liudijančius apie tai, kad Lt. Juozas Krištaponis buvo suėmęs gestapininkai ir kalinamas kalėjime Kaune. Generolas majoras Kapralovas 1945 m. rugpjūčio 28 d. rašė Tkačenkai, kad 1945 m. sausio 12 d. Ukmergės operatyvinė-karinė grupė Ukmergės apskrityje likvidavo Krištaponio būrį, kuriame buvo 30 žmonių. Likviduojant būrį buvo

nužudytas būrio vadas Juozas Krištaponis, Jono (g. 1912 m. Ukmergės aps. Užulėnio k.), buvęs Lietuvos armijos leitenantas ir Raudonosios armijos leitenantas. Vokiečių okupacijos laikotarpiu buvo suimtas gestapo, tris mėnesius buvo laikomas po sargyba ir kalinamas Kauno kalėjime (LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo gen. mjr. P. Kapralovo 1945 m. rugpjūčio 29 d. pažyma SSRS NKVD-NKGB įgaliotiniui Lietuvoje gen. ltn. I. Tkačenkai apie J. Krištaponio sunaikinimą, LYA, f. K-21, ap. 1, b. 49, l. 199). Remdamasis šiuo šaltiniu tarsi norite pasakyti, kad tai, jog ltn. J. Krištaponį buvo suėmęs gestapas ir kalino Kaune, liudija tai, kad jis 1941 m. spalio mėnesį negalėjo išvykti į Baltarusiją ir būti susijęs su ten vykusiomis žudynėmis. Prielaida, kad ltn. J. Krištaponis vokiečių okupacijos laikotarpiu kalėjo, neatmestina, tačiau tai nereiškia, kad taip jam galėjo nutikti 1941 m. spalio, lapkričio gruodžio mėnesiais arba kažkada iki spalio mėnesio. Taip galėjo nutikti ir vėlesniais vokiečių okupacijos Lietuvoje tarpsniais. Tai, kad 1941 m. vasara, spalio–gruodžio mėn. nebuvo tas laikotarpis, kai ltn. Juozas Krištaponis buvo suimtas ir kalinamas gestapo Kauno kalėjime, liudija Lietuvos centriniame valstybės archyve saugomais 1941-ųjų metų Lietuvos generalinės srities Kauno miesto komendantūros fondo (R-1444) dokumentai, kurie yra cituojami šiame rašte. Jie liudija, kad 1941 m. vasarą, rudenį ir žiemą ltn. Juozas Krištaponis tarnavo lietuvių savisaugos batalione. Kita vertus, Lietuvos centriniame valstybės archyvo fonde Nr. 731 saugomi Lietuvos generalinės srities teisingumo vadybos Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo 1941-1944 m. dokumentai. Šio fondo 4-ojo apyrašo bylos (numeriai 24, 30, 31, 32, 56, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 101, 105, 106, 107, 108, 125, 147, 150, 151, 153, 154, 162, 164), kuriose buvo didelė tikimybė surasti duomenų apie ltn. Juozo Krištaponį, nepatvirtino duomenų, kad ltn. Juozas Krištaponis yra kalėjęs šiame kalėjime. Kita vertus, nėra išsemtos galimybės surasti duomenų apie ltn. J. Krištaponio įkalinimą.

Taip pat Jūs skatinate atkreipti dėmesį į Veronikos Krištaponytės-Juodienės prisiminimus. Ji pasakojo: „Brolis Juozas, gimęs 1912 m., buvo baigęs karo mokyklą ir Kaune, Šančiuose, tarnavo pėstininkų pulke. Vokiečių okupacijos metu sėdėjo kalėjime už vokiečių sumušimą. Jis vis važiuodavo į Ukmergę „taškų“ reikalais, o ten turėjo gerus pažįstamus – Juozą Barzdą, karo gydytoją Mikalauską. Jeigu nori ką nors gauti, reikdavo degtinės vežtis. Kartą jis nuėjo į restoraną civiliška apsirengęs. Atėjo du vokiečiai ir atsisėdo šalia, o netrukus atėjo kaimo diedukas ir, nieko neklausęs, atsisėdo prie to paties staliuko. Juozas vokiečių kalbą mokėjo. Vokiečiai tą dieduką pavadino lietuviška kiaule. Tada Juozas tą vokiečių pakėlė su visa kėde ir trenkė ant žemės. Dar du puolė, bet ir tuos partrenkė. Kada išbėgo į lauką, ten jau ir daugiau vokiečių atsirado. Juozą suėmė ir tiesiai į kalėjimą Kaunan nuvežė. Nežinia, kuo būtų viskas kuo būtų viskas pasibaigę, bet ir Kaune jis turėjo gerų draugų. Dar Raštikis tebebuvo, o Raštikis buvo vedęs mūsų pusseserę Eleną Smetonaitę. Kitą dieną, matom, atvažiuoja mūsų arkliu kažkoks žmogus, o Juozo nėra. Išbėgom į lauką, ėmėm klausinėti, kur Juozas, tai jis ir pasakė, kad Juozą vokiečiai paėmė. Paprašė jis tik misto paruošti. Mes prikimšome maišą kumpio, lašinių. Vėliau iš Juozo pradėjome gauti laiškelius – prašė, kad kartu su komunistais sėdi. Pradžioje tie galvojo, kad jį kaip šnipą įmetė, bet kai pamatė, kad taip smarkiai sumuštas, suprato, kad ne savo noru pateko. Po keleto mėnesių jį draugai ištraukė iš kalėjimo. Grįžo į tėviškę, Užulėnio vienkiemį – Pabarninį, kur gyveno mūsų šeima. Namuose visą vokiečių okupacijos laikotarpį slapstėsi, dieną niekur viešai nesirodydavo (Aukštaitijos partizanų prisiminimai. „Vyčio“ apygardas. II dalis, Vilnius, 1998, p. 217-218.). Jūs taip pat skatinate atkreipti dėmesį atkreipti dėmesį į laikraštį „XXI amžius“ (2009 m. lapkričio 25 d., Nr. 83(1775)), kuriame yra paskelbtas Audronės Astrauskaitė parengtas straipsnis pavadinimu „Lietuvos kariuomenės dienai. Įvykdė Lietuvos karininko priesaiką“. Jame yra paskelbti prisiminimai apie J. Krištaponį, užrašyti pagal karininko J. Krištaponio sesers V. Juodienės ir buvusio partizano M. Dirsės pasakojimu (Audronė ASTRAUSKAITĖ, „Lietuvos kariuomenės dienai. Įvykdė Lietuvos karininko, priesaiką“, https://web.archive.org/web/20141222151402/http://www.xxiamzius.lt/numeriai/2009/11/25/atmi_04.html) Straipsnyje rašoma: „Svajojo mokytis toliau, pirkosi knygas. 1941 metais, prasidėjus karui, jis pėsčias parėjo iš Vilniaus į tėvų namus. Buvo vedęs, bet žmona pasiliko Vilniuje. Juozas dažnai važinėjo į Ukmergę, susitikdavo su karininku Juozu Barzda, karo gydytoju. Ruošėsi pasipriešinimui. Jis nenorėjo trauktis Lietuvos sakė Anorinirtisavžemėje,svetimojKartąišvažiavoUkmergėnegrįžoArklivėžimū namus parvaręs berniukas broliams pasakė, kad Juozas susimušė su vokiečiais ir jį pasodino į

kalėjimą. Beveik po metų Juozas grįžo į namus ir papasakojo, už ką jį suėmė. Ukmergėje jis užėjo į restoraną pavalgyti, atėjo trys vokiečiai, atsisėdo prie to paties stalo. Atėjo ir toks kaimo diedelis, apsirengęs sermėga, ir nieko neklausęs atsisėdo prie to paties stalelio. Vokiečiai pasakė: Lietuviška kiaulė. Juozas suprato vokiškai ir užstojo senuką. Kalėjime Juozas sėdėjo kartu su komunistais. Šie jį laikydavo šnipu. Artimieji nešdavo jam maisto, bet jis prašė nenešti kaip kitiems užtenka, taip ir jam užteks, nes paskui jį įtaria kaip šnipą. Grįžo iš kalėjimo sublogęs, nes maistas buvo prastas. Vokiečių okupacijos laikais Juozas slapstėsi savo namuose. Kai buvo aišku, kad vokiečiai karą pralaimės, Juozo ėmė ieškoti raudonieji partizanai. Liepos mėnesį Juozas išėjo iš namų ir artimieji nieko apie jį nežinojo. Motina vis verkdamo, kodėl jis nebėgo į užsienį (Audronė ASTRAUSKAITĖ, „Lietuvos kariuomenės dienai. Įvykdė Lietuvos karininko, priesaiką“, https://web.archive.org/web/20141222151402/http://www.xxiamzius.lt/numeriai/2009/11/25/atmi_04.html).

Remdamasis šiais prisiminimais Jūs manote, kad J. Krištaponis buvo suimtas ir kalinamas gestapininkų Kauno kalėjime 1941 m. rudenį ar tai žiema. Prieš tai jis vis važiuodavo į Ukmergę. Dar prieš tai, kai prasidėjo karas, jis iš Vilniaus į Ukmergę atėjo pėsčiomis. Manote, kad dėl tokios veiksmų sekos J. Krištaponis negalėjo tarnauti batalione, būti Baltarusijoje ir būti susijęs su ten vykusiomis žudynėmis. Tokia biografinių įvykių, veiksmų seka kelia abejonių dėl šių aplinkybių:

Pirma, minėti prisiminimai nėra vieninteliai istoriniai šaltiniai, kurie suteikia žinių apie tai, kokie galėjo būti ltn. Juozo Krištaponio 1941 m. vasaros, rudens ir žiemos biografijos įvykiai. Prisiminimų žinioms prieštarauja Lietuvos centriname valstybės archyve saugomi 1941-ųjų metų Lietuvos generalinės srities Kauno miesto komendantūros fondo (R-1444) dokumentai, kurie yra cituojami šiame rašte. Jie liudija, kad ltn. J. Krištaponis nuo 1941 m. rugpjūčio 1 d. tarnavo Tautinio darbo apsaugos bataliono 2-oje kuopoje, kuri dar tą patį mėnesį buvo pervesta į suformuoto 2-ojo Pagalbinio policijos tarnybos bataliono sudėtį. Kaip asmuo, kuris tarnauja savisaugos daliniuose ltn. J. Krištaponis figūruoja iki pat 1941 m. gruodžio 18 d. Abejoti prisiminimų teiginiais skatina ir istoriniai darbai. Karo istorikas Stasys Knezys yra pateikęs tokias žinias: „Krištaponis Juozas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje Karo mokyklos 3-iosios kadro kuopos būrio vadas; 1940 m. rugsėjo 24 d. paskirtas 184-osios šaulių divizijos fizinio lavinimo instruktoriumi; karo pradžioje pasitraukė iš Raudonosios armijos ir su divizijos štabu atvyko į Vilnių, kur rinkosi buvusio 29-ojo ŠTK kariai; 1941 m. liepos 16 d. paskirtas į 2-ąją apsaugos pulką; vėliau paleistas neribotų atostogų; 1941 m. rugpjūčio 1 d. priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną, paskirtas 2-osios kuopos vadu; 1941 m. rugpjūčio 25 d. perkeltas į 2-ąją PPT batalioną, paskirtas 2-osios kuopos vadu (nuo 1941 m. spalio 28 d. batalionas pavadintas 2-uoju apsaugos batalionu, o nuo 1942 m. vasario 15 d. – 12-uoju batalionu); 1941 m. spalio 6 d. batalionas perkeltas į Minską, panaudotas kovai su sovietų partizanais ir masinėse žydų, sovietinių karo belaisvių ir vietos gyventojų žudynėse; 1942 m. rugsėjo 30 d. paleistas į atsargą iš 252-E bataliono; LLA narys nuo 1943 m.; 1944 m. rugpjūčio mėn. tapo Ukmergės aps. 1-ojo LLA rajono (Taujėnų vls. ir iš dalies Deltuvos vls.) vadu; 1944 m. gruodžio mėn. iš Ukmergės aps. 1-ojo ir 2-ojo LLA rajonų įkūrus Vyčio apygardą, tapo apygardos vadu; žuvo 1945 01 12 Užulėnio miške per NKVD divizijos karinę operaciją“ (Stasys Knezys, Kauno karo komendantūros Tautinio darbo batalionas 1941 m., Genocidas ir Rezistencija, 2000, Nr. 1(7), p. 153; Tautinio darbo apsaugos bataliono (1-ojo pagalbinės policijos tarnybos bataliono; 1-ojo apsaugos bataliono; 13-ojo savisaugos bataliono) karininkai, <http://www.genocid.lt/Leidyba/7/tautinio.htm>). Tokios pačios žinios pateikiamos ir karininkų enciklopedijoje (Lietuvos kariuomenės karininkai 1918-1953, Vilnius, 2004, t. 4, p. 277).

Abejonių dėl prisiminimuose pateikiamų 1941 m. vasaros, rudens, žiemos J. Krištaponio biografijos įvykių sekos sukelia ir kai kurios prisiminimų detalės. Pvz., V. Krištaponytės-Juodienės prisiminimuose nurodoma, kad 1941 metais J. Krištaponis vykdavo į Ukmergę ir ten susitikdavo su karininku Juozu Barzda. Galima prielaida, kad tai buvo ltn. Juozas Barzda, kuris buvo 1944 m. Vietinės rinktinės Ukmergės komendantūros 302-ojo bataliono 3-iosios kuopos vadas. Jeigu iš tiesų taip, tai ltn. Juozas Krištaponis tikrai negalėjo 1941 metais važinėti į Ukmergę ir susitikti su karininku ltn. Juozu Barzda. Taip leidžia manyti šios žinios apie minėtą karininką, kurios yra apie istorinėje literatūroje: „Barzda Juozas, leitenantas – sovietų okupacijos pradžioje 2-ojo pėstininkų pulko 2-osios

kulkosvaidžių kuopos būrio vadas; 1940 m. liepos 24 d. perkeltas į 9-ąją pėstininkų pulką; 1940 m. rugsėjo 24 d. paskirtas 179-osios šaulių divizijos žvalgybos bataliono būrio vadu; 1940 m. pab. paleistas į atsargą; gyveno Kaune, dirbo universiteto ūkio dalies vedėjo padėjėju; kilus Vokietijos–SSRS karui universiteto bendrabutyje organizavo sukilėlių būrį iš studentų; 1941 m. birželio 28 d. priimtas į Kauno komendantūros TDA batalioną; 1941 m. liepos 3 d. paskirtas TDA bataliono 3-iosios kuopos vadu; nuo 1941 m. liepos vokiečių įpainiotas į masines žydų žudynes; vėliau jo vadovaujama 3-ioji kuopa buvo specialiai naudojama masinėms žudynėms Kauno fortuose ir už Kauno ribų; 1941 m. rugpjūčio 25 d. perkeltas į 2-ąją PPT batalioną; 1941 m. spalio mėn. kartu su batalionu išvyko į Minską, kur 2-asis PPT batalionas (vėliau 2-asis apsaugos batalionas, 12-asis batalionas) vėl buvo panaudotas masinėms žydų, sovietinių belaisvių ir kt. žudynėms; vėliau paleistas į atsargą; 1944 m. Vietinės rinktinės Ukmergės komendantūros formuojamo 302-ojo bataliono 3-iosios kuopos vadas; LLA narys; nuo 1944 m. rugpjūčio 19 d. – Telšių „Vanagų“ vadas; 1944 m. gruodžio mėn. išmetant parašiutininkų desantą nuskendo Platelių ežere, 1945 m. sausio 15 d. lavonas buvo ištrauktas ir atpažinta, kad tai J. Barzda, gimęs Zarasų aps. Kavolių kaime“ (Stasys Knezys, Kauno karo komendantūros Tautinio darbo batalionas 1941 m., Genocidas ir Rezistencija, 2000, Nr. 1(7), p. 149; Tautinio darbo apsaugos bataliono (1-ojo pagalbinės policijos tarnybos bataliono; 1-ojo apsaugos bataliono; 13-ojo savisaugos bataliono) karininkai, <http://www.genocid.lt/Leidyba/7/tautinio.htm>). Šiuos duomenis dar galima būtų papildyti šiomis žiniomis iš archyvų. 1941 m. lapkričio 13 d. įsakymas Nr. 52 2 Apsaugos batalionui skelbė: „Bataliono štabo, bataliono vado pavaduotojas lt. Juozas Barzda š. m. lapkričio mėn. 4d. grąžintas iš komandiruotės į nuolatinę bataliono stovėjimo vietą Kaune. Išskirti jį iš maisto batalione nuo š. m. lapkričio mėn. 5 d. „(1941 m. lapkričio 13 d. įsakymas Nr. 52 2 Apsaugos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 3, l. 326). 1941 m. lapkričio 4 d. raporte vokiečių 11-ojo rezervinio policijos vadui 2-ojo apsaugos bataliono vadas mjr. A. Impulevičius rašė, kad jis tarpininkauja dėl lt. Juozo Barzdo paleidimo iš tarnybos batalione (2-ojo Apsaugos bataliono vado mjr. Impulevičiaus 1941 m. lapkričio 4 d. raportas 11-ajam Rezervinės policijos batalionui, LCVA, f. R-1444, ap.1, b. 18, l. 394). 11-ojo rezervinės policijos bataliono vadas 1941 m. lapkričio 9 d. rašė ryšių karininkui mjr. Kviecinskui, kad dėl lt. Juozo Barzdos paleidimo iš tarnybos jam nekyla jokių abejonių (1941 m. lapkričio 9 d. 11-ojo rezervinės policijos bataliono vado raštas ryšių karininkui Kaune mjr. Kviecinskui, LCVA, f. R-1444, ap. 1, b. 18., l. 393). Apibendrinant galima manyti, kad lt. J. Krištaponio gyvenimo įvykiai, bylojantys apie jo važiavimus į Ukmergę, susitikimus ten su karininku Juozu Barzda, konfliktą su vokiečių kareiviu, kalinimą Kauno kalėjime, iš tiesų yra sietini ne su 1941 m. vasara, rudeniui ir žiema, o su vėlesniais vokiečių okupacijos Lietuvoje (1941-1944 m.) tarpsniais. O tai savo ruožtu nepaneigia to, kad 1941 metų antroje pusėje lt. Krištaponis tarnavo savisaugos batalione, jo sudėtyje vyko į Baltarusiją ir buvo susijęs su ten vykusiomis žudynėmis.

Jūs skatinate atkreipti dėmesį į Veronikos Krikštaponytės-Juodienės atsiminimų teiginį, kad J. Krištaponis visą vokiečių okupacijos laikotarpį, t. y. po įkalinimo Kauno kalėjime slapstėsi. Tačiau esama duomenų leidžiančių manyti, kad šie teiginiai gali būti laikomi teisingu tik iš dalies. 1944 m. pavasarį buvo suformuota Vietinė rinktinė, kuriai vadovavo generolas P. Plechavičius. Rinktinė savo ruožtu buvo formuojama gavus tam reikalui sutikimą iš vokiečių okupacinės valdžios. Yra žinių, kad iki Vietinės rinktinės išformavimo J. Krištaponis ėjo Vietinės rinktinės karo mokyklos šeštosios kuopos vado pareigas (Stasys Gvildys, Kruvini likimai, Kaunas, 2001, p. 308). Tai, kad J. Krištaponis (Krikštaponis) tarnavo Vietinėje rinktinėje, yra tvirtinusi ir pati V. Krikštaponytė-Juodienė (Veronikos Krikštaponytės 1944 m. lapkričio 26 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap.58, b. 30422/3, l. 74). Žurnalistas Antanas Ališauskas 2016 m. kovo 4 d. rašė: „Dokumentuoti įrodymai apie visiškai priešingą, t. y. humanistinę Juozo Krikštaponio laikyseną ir elgseną: vokiečių okupacijos metais nuo sunaikinimo išgelbėjo Bagnapolio kaimą. Apie tai paliudijo Ukmergėje gyvenantis to kaimo buvęs gyventojas Julijonas Čeponis ir jau miręs Mykolas Dirsė. J. Krikštaponis parodė ne tik humanizmą, tačiau ir šiuolaikišką toleranciją, nes dalis kaimo gyventojų simpatizavo sovietams, o J. Krikštaponio nuostatos buvo visiškai priešingos. Julijono Čeponio liudijimas: „Mūsų šeima visada gyveno Bagnapolio vienkiemiais vadinamame kaime. Tai visai kaimynystėje su Juozo Krikštaponio gimtine – vienus nuo kitų mus skyrė tik nedidelis miškelis. Bagnapolio vienkiemiuose gyveno tik

bendrapavardžių ir tolimų giminių Čeponių šeimos. Kaimynai Krikštaponiai ir Čeponiai visada gražiai sugyveno. J. Krikštaponį visi žinojo kaip sąžiningą ir garbingą žmogų. Karo metu mūsų apylinkėse buvo raudonųjų partizanų (diversijas vykdžiusių teroristų). Kartą jie Bagnapolio palaukėse nušovė du vokiečių kareivius. Jau kitą dieną trijų Bagnapolio ūkininkų trobesius apsupo galybė vokiečių kareivių. Mus – septyniolika žmonių – suvarė prie klėties ir liepė stovėti. Vienas iš šeimos tuo metu buvo išėjęs į kitą kaimą, o grįždamas pamatė kas dedasi – dega kluonas, viskas apsupta, pilna sunkvežimių, vokiečių kareivių, kurie laukė savo vado įsakymo sudeginti viską. Tas žmogus nubėgo tiesiai pas Krikštaponį Juozą, kuris per visą karą gyveno savo tėvų sodyboje. Visą išgirdęs, J. Krikštaponis greitai paėmė kartu Lėno kleboną, ir visi trys skubiai atvyko į mūsų kaimą. J. Krikštaponis gerai mokėjo vokiečių kalbą, jis ilgai kalbėjo su tuo vyriausiu vokiečių karininku, kuriam buvo pavesta mus sunaikinti. Po to J. Krikštaponis priėjo prie mūsų ir pasakė: „Viską padariau, brangūs kaimynai, kad gyvi liktumėte“. Mykolas Dirsė taip pat pasidalijo prisiminimais apie kaimo išgelbėjimą ir pažymėjo, kad karą akivaizdžiai pralaimintys vokiečiai siūlė J. Krikštaponiui trauktis į Vokietiją. Tačiau J. Krikštaponis atsisakė – jo laukianti kova gimtinėje (Antanas Ališauskas. Kaltinamas dalyvavęs genocide: ar pagrįstai?, <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/a-alisauskas-kaltinamas-dalyvaves-genocide-ar-pagrystai.d?id=70483230>). Kyla klausimas: ltn. J. Krikštaponis, jeigu jis slapstėsi nuo vokiečių okupacinės valdžios, ar galėjo eiti tarnauti į Vietinę rinktinę, sueiti į akistatą su vokiečiais, kai siekė išgelbėti Bagnapolio kaimo gyventojus ir jiems realiai padėti? Tad, ltn. Juozo Krikštaponio slapstymasis greičiausiai sietinas daugiau su jo antinacinės rezistencinės veiklos aspektais.

Jūs rašote: „O tos „teisybės“ vardan ar ne brukamas „padirbtas skatikas“, sufalsifikavus J. Krikštaponio istoriją? Juk 2015 m. sausio 22 d. Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra atsisakė tenkinti LGGRTC prašymą dėl J. Krikštaponiui panaikinti kario savanorio statusą, nes nebuvo pateikta objektyvių faktinių duomenų, pagrindžiančių panaikinimo pagrįstumą. Žiniasklaidai Gen. Prokuratūra teigė, jog LGGRTC pateikti tik trijų asmenų parodymai, nesant galimybių papildomai juos ištirti, nelaikytini abejonių nekeliančiais, legitimiais ir pakankamais įrodymais. Tačiau LRT, kažkodėl, cituodama tų asmenų apklausų protokolus, visiškai nemini pastarųjų teisės specialistų išvadų“.

Remiantis šiuo Jūsų teiginiu galima susidaryti nuomonę, kad Generalinė prokuratūra savo sprendimais gali paneigti istorinių šaltinių duomenis apie praeties reiškinius, t. y. minėtų trijų asmenų liudijimus. Taip nėra, nes teisėsauga neužiima istoriniais tyrimais. Generalinės prokuratūros atsakymas veikia liudija tik tai, kad su minėtais liudijimais nėra galimas tam tikro tipo teisinių santykių, procedūrų atsiradimas. Tačiau tai nereiškia, kad apie minėtus liudijimus negali būti viešai diskutuojama, kad jie yra klaidingi, kad su minėtais duomenimis negali būti siejamas dar kokių nors teisinių santykių atsiradimas ateityje. Suprantama, kad šiuos iš dalies epistemologinio pobūdžio niuansus profesionaliau galėtų Jums pakomentuoti teisės specialistai.

Jūs klausiate: „Tai kaip čia gaunasi – paminklus siekiama naikinti „atsidėkojimui“ už šios Antinacinės veiklos organizavimą ir nuo jos nukentėjus – nacių kacetuose kalėjus Jonui Noreikai ir Kaziui Škirpai, o taip pat ir Juozui Krikštaponiui Kauno kalėjime Gestapo nubaustam?“

Centro darbuotojai nesiūlo nei naikinti, nei nenaikinti paminklų, skirtų ltn. J. Krikštaponiui ar kitiems rezistentams. Apie tai, ar turi būti, ar neturi būti paminklas J. Krikštaponiui, turi spręsti Ukmergės savivaldybė, vietos gyventojai. Centro darbuotojų vaidmuo šiuo atveju tik tas, kad jie J. Krikštaponio veiklos vokiečių okupacijos Lietuvoje (1941-1944 m.) laikotarpiu dėl atliktų istorinių tyrimu nevertina vienareikšmiškai. Iš vienos pusės tyrinėtojai mano taip, kaip rašo istorikas Dalius Žygelis: „Vyčio apygardos ištakos – 1942-1944 m. veikusiose rezistencinėse organizacijose. Šių organizacijų nariai, pokariu aktyviai įsitraukę į ginkluotą kovą prieš sovietų okupantus, turėjo nemažai įtakos formuojant partizanų struktūrinius vienetus. 1942–1944 m. Ukmergės apskrityje veikė antinacinė pagrindinė organizacija „Tautinis frontas“, jo štabo viršininko ir žvalgybos skyriaus viršininko pareigas ėjo kpt. Juozas Krikštaponis. Jis 1944 m. vasarą vienas pirmųjų ėmėsi telkti ginkluotuosius rezistentų būrius, o kiek vėliau tapo Vyčio apygardos vadu. 1944 m. liepą įvyko „Tautinio fronto“ narių pasitarimas, kuriame organizacijos apskrities komitetas buvo performuotas į apskrities štabą; štabui iškelta užduotis vadovauti ir koordinuoti visus ginkluotų partizanų veiksmus

Ukmergės apskrityje. Netrukus, tą patį mėnesį, „Tautinis frontas“ susijungė su Lietuvos laisvės armijos (LLA) padaliniais ir ėmė vadovautis LLA programa (Dalius Žygelis, 1945 m. sausis: Lėno miško kautynės, Karys, 2015 m. sausis, Nr. 1 (2029), p. 46). Kita vertus, archyvuose yra duomenų liudijančių apie tai, kad ltn. Juozas Krištaponis, būdamas Baltarusijoje, 1941 m. spalio mėnesį prisidėjo prie gyventojų žudynių vykdymo.

Generalinis direktorius

Arūnas Bubnys

Alfredas Rukšėnas, alfredas.ruksenas@genocid.lt

Nuorašas tikras

DETALŪS METADUOMENYS	
Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Gyventojų Genocido ir Rezistencijos Tyrimo Centras
Dokumento pavadinimas (antraštė)	P r a š y m a s IŠTIRTI Ukmergės savivaldybės ir Didvyrio Juozo Krikštaponio galimai pastovų šmeižimą
Dokumento registracijos data ir numeris	2021-12-22 Nr. 55R-912
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	-
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Arūnas Bubnys Generalinis direktorius
Parašo sukūrimo data ir laikas	2021-12-22 15:44
Parašo formatas	Einamojo galiojimo (XAdES-EPES)
Laiko žymoje nurodytas laikas	
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA
Sertifikato galiojimo laikas	2021-05-03 16:17 - 2023-05-03 16:17
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Jolita Bernotienė Vyriausioji specialistė
Parašo sukūrimo data ir laikas	2021-12-22 17:56
Parašo formatas	Einamojo galiojimo (XAdES-EPES)
Laiko žymoje nurodytas laikas	
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	RCSC IssuingCA
Sertifikato galiojimo laikas	2020-06-05 10:04 - 2022-06-05 10:04
Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti	-
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	0
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	0
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	Elpako v.20211210.1
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	Tikrinant dokumentą nenustatyta jokių klaidų (2022-02-07)
Elektroninio dokumento nuorašo atspausdinimo data ir ją atspausdinęs darbuotojas	2022-02-07 nuorašą suformavo Regina Selskienė
Paieškos nuoroda	-
Papildomi metaduomenys	-

Nuorašas tikras
sekretoriato vedėja

REGINA Selskienė
2022-02-07